

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 11, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 658:65.011.4

*В. А. Ковальчук,
доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії та підприємництва,
ДВНЗ «Криворізький національний університет», м. Кривий Ріг
С. В. Васильцов,
аспірант кафедри економічної теорії та підприємництва,
ДВНЗ «Криворізький національний університет», м. Кривий Ріг*

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОЦІНЮВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*V. A. Kovalchuk,
PhD, Professor, Head of Economics and Business,
State University «Krivoy Rog National University», Krivoy Rog
E. V. Vasylytsov,
PhD student of Economics and Business,
State University «Krivoy Rog national university», Krivoy Rog*

SYSTEMATIZATION AND IMPROVEMENT OF METHODOLOGICAL TOOLS ENTERPRISE PERFORMANCE EVALUATION

У статті актуалізовано проблематику вимірювання продуктивності підприємства. Здійснено критичних огляд традиційних підходів на основі методик, запропонованих К. Куросавою, А. Лоуролом, Д. Скотт Сінком, Б. Гольдом, Ю. С'юзаном. Виокремлено переваги та недоліки кожного методу. Встановлено, що традиційний інструментарій заснований або на факторній продуктивності, або на сукупній. Визначено, що при оцінюванні продуктивності підприємства з переліку факторів виключаються стратегічні ресурси (інформаційні, інтелектуальні, організаційні, інноваційні), які на сучасному етапі розвитку суб'єктів господарювання набувають статусу пріоритетних. Вищезазначене обмежує можливості пошуку резервів підвищення ефективності діяльності підприємств та не дозволяє створити об'єктивний інформаційний базис стосовно оцінювання її поточного рівня та динаміки змін. Визначено перспективні напрями удосконалення оцінювання продуктивності компаній на підставі трьохвекторного підходу, що синтезує ресурсні, процесні та функціональні складові. Обґрунтовано пріоритетність формування та ефективного використання стратегічних ресурсів як передумови для зростання продуктивності традиційних ресурсів. Акцентовано увагу на проблемах оцінювання продуктивності стратегічних ресурсів внаслідок їх не матеріалізованих форм. Запропоновано вимірювати продуктивність стратегічних ресурсів темпами приросту продуктивності ресурсів, бізнес-процесів та функціональних напрямів діяльності підприємства.

A critical review of traditional approaches based on techniques proposed by K. Kurosawa, A. Lourol, D. Scott Sink, S. Eylon, B. Gol'd, U. S'ozan. Author determined the advantages and disadvantages of each method. It is established that the traditional tools based either on factor productivity or collectively. Determined that, when evaluating the performance of enterprise factors are excluded from the list of strategic resources (informational, intellectual, organizational innovation), which in the current development of undertakings acquire the status of priority. The above limits the possibility of finding reserves to increase the efficiency of enterprises and not to create an objective basis of information concerning the evaluation of its current level and dynamics of change. Perspective directions of improvement of performance evaluation three vector companies based approach that synthesizes a resource, process and functional components. Grounded priority development and effective use of strategic resources as a prerequisite for increased productivity of traditional resources. Attention is focused on the problem of evaluating the performance of strategic resources to which they are not materialized forms. A measure performance of strategic resources growth rate of productivity of resources, business processes and functional areas of the company.

Ключові слова: *продуктивність підприємства, ресурсні фактори, бізнес-процеси, функціональні напрями діяльності.*

Keywords: *plant performance, resource factors, business - processes, functional activities.*

Постановка проблеми. Оцінювання продуктивності підприємства є одним з основних елементів системи управління та обґрунтування господарських рішень. Різноманітність методичних підходів до вимірювання продуктивності зумовлена неоднозначним трактуванням цієї дефініції, що визначає об'єктивну необхідність їх систематизації та вдосконалення для пошуку оптимальних напрямів розвитку підприємства та методів управління, що сприятимуть виходу суб'єктів господарювання на позитивну траєкторію функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передумовами сучасних підходів до оцінювання продуктивності підприємства стали багатофакторні моделі, запропоновані американськими економістами Я. Тинбергеном (*Jan Tinbergen*) та Джордж Дж. Стиглером (*George J. Stigler*). Їх перелік доповнили праці М. Абрамовица (*M. Abramovitz*), С. Фабриканта (*S. Fabricant*), Д. Кендрика (*R. Solow*), Д. Юргенсона (*D. Uurgenson*), З. Грилеха (*Z. Grilekh*). Фундаментальним аспектам дослідження продуктивності підприємства присвячені праці багатьох дослідників, однак, особа варто виокремити роботи К. Куросави (*K. Kurosawa*) [1], Д. Скотт Сінка (*D. Scott Sink*) [2, 3], С. Ейлсона (*S. Eylon*), Б. Гольда (*B. Gol'd*), Ю. С'юзана (*U. S'ozan*) [4], А. Тищенко, Н. Кизима, Я. Догадайло [5].

Варто наголосити, що вітчизняні теоретики та практики акцентують свою увагу переважно на дослідженнях продуктивності праці, які служать вимірювачами ефективності використання лише одного виробничого ресурсу – праці. Таке обмежене розуміння цього поняття в умовах широкого впровадження у

виробництво технічних та інформаційних засобів зумовлює непридатність показників продуктивності живої праці до всебічного економічного аналізу та визначення стратегічних аспектів діяльності підприємств.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є систематизація та вдосконалення існуючого інструментарію оцінювання продуктивності підприємства, що створить передумови для більш якісної ідентифікації економічного результату та підвищить рівень співставності таких результатів між різними підприємствами.

Виклад основного матеріалу. Більшість економістів визначає продуктивність як відношення кількості продукції (товарів, послуг) до кількості ресурсів, витрачених для створення чи виробництва цієї продукції за одиницю часу. Витрати здійснюються у формі праці, капіталу, енергії, матеріалів та інформації. Вищезазначене визначення зумовлює наявність як загальних показників продуктивності, що враховують всі витрати, так і часткових показників (за окремими видами витрат). Частковими показниками продуктивності праці, основного капіталу та матеріальних ресурсів є відповідно показники зарплатовіддачі, фондіввіддачі, матеріаловіддачі, які характеризують відношення обсягів виробництва продукції (робіт, послуг) до витрат ресурсів, що використані для їх виробництва.

Особливої уваги заслуговують дослідження продуктивності виробництва С. Ейлора (*S. Eylon*), Б. Голда (*B. Gold*), Ю. Сьозана (*U. S'ozan*) [4], які базуються на ствердженні необхідності аналізу не тільки структури витрат, але й структури прибутків компанії. При цьому автори вважають за правомірне використовувати термін «продуктивність» для ідентифікації не тільки технічних можливостей виробничо-комерційної систем підприємства щодо виготовлення продукції за одиницю часу, але й для визначення загальносистемної і фінансової ефективності господарської діяльності.

Показники оцінки продуктивності діяльності компанії авторами розподілено на декілька груп, що відрізняються одна від одної масштабом, цілями, часовими періодами та іншими характеристиками:

- для оцінки стратегічних цілей пропонується порівнювати результати діяльності певної компанії з результатами діяльності її конкурентів чи пов'язаних з нею організацій, при цьому порівняння повинно проводитися не тільки за допомогою агрегованих індикаторів, але й співставлення конкретних, ключових параметрів для певної сфери бізнесу;

- тактичні цілі керівникам компанії рекомендується відслідковувати на базі показників ефективності окремих структурних підрозділів, або показників ефективності виробництва окремого виду продукції чи асортиментної групи; досягнення конкретних завдань планування автори рекомендують відслідковувати на базі використання різних видів ресурсів, або співставлення ресурсних пропорцій господарських операцій, за певний часовий період (з обов'язковим прогнозуванням майбутніх змін);

- для оцінки ефективності досягнення інших цілей керівникам компанії рекомендується використовувати відповідні їм специфічні індикатори.

Додатково до загальної методології конструювання аналітичних індикаторів С. Ейлон (*S. Eylon*), Б. Голд (*B. Gold*), Ю. Сьозан (*U. S'ozan*) виділяють ряд проблемних моментів у підрахунку показників: 1) складність вимірювання обсягу випуску продукції (необхідність врахування зміни конструкційних особливостей, дизайну, асортименту продукції підприємства з плином часу); 2) неоднорідність елементів витрат і їх велика різноманітність; 3) неможливість встановлення чіткої відповідності між цілями діяльності підприємства і обраними аналітичними індикаторами.

Авторами робиться наголос на об'єктивній необхідності існування декількох систем показників оцінки продуктивності виробництва:

- фінансові системи показників – різноманітні співвідношення фінансових показників витрат і виручки від реалізації продукції, що дозволяють вирішити проблему співставлення неоднорідних елементів витрат і доходів;

- витратні системи показників – в основу оцінки продуктивності господарської діяльності закладається концепція «витрат продуктивності», що спрямована на облік впливу чи питомих часток (ваги) окремих видів витрат у рівні продуктивності (ефективності) компанії. При цьому автори відзначають, що тим самим «продуктивність» продукту вимірюється його «ефективністю» в створенні прибутку.

Крім перерахованих вище систем, автори визнають існування інших підходів до діагностики продуктивності діяльності компанії, які в основному носять частковий чи специфічний характер. В цьому контексті заслуговує на увагу структура фінансових показників оцінки ефективності Центру міжфірмових порівнянь [6]. В якості основного результуючого показника використано рентабельність виробництва, яка відповідно до традиційної технології визначається через співвідношення прибутку від виробничої діяльності та розміру виробничих фондів, задіяних у процесі створення цього прибутку протягом певного періоду часу. Варто відзначити, що запропонований підхід дозволяє перейти від результатних показників до витратних аналітичних індикаторів, за технологією порівняння витрат та результатів. Для аналізу складної системи взаємозв'язків різнорідних витрат і різноманітних результатів господарської діяльності автори пропонують включати до поля досліджень: якість і рівень використання одного чи усіх видів витрат, їх кількісних співвідношень, а також якість видів продукції. Хоча залишається недостатньо зрозумілою технологія такого включення неважливих параметрів до сфери математичних розрахунків вартісних показників.

Відзначимо, також, що С. Ейлон (*S. Eylon*), Б. Голд (*B. Gold*), Ю. Сьозан (*U. S'ozan*) пов'язували рівень продуктивності, в першу чергу, з оборотністю інвестицій, а прибутковість діяльності підприємства - з наступними елементами: ціною продукції; витратами на одиницю продукції; рівнем використання основних засобів; продуктивністю оборотних засобів; пропорціями розподілу капіталу між основними й оборотними засобами компанії. На нашу думку, при аналізі факторів, які визначають рівень продуктивності підприємства в цілому чи окремих господарських операцій, слід приділити деяку увагу факторам інноваційної природи, що здобувають особливу актуальність за сучасних умов господарювання.

Великого значення при аналізі продуктивності підприємства мають наукові доробки К. Куросави (*K. Kurosawa*), що ґрунтуються на ретроспективному аналізі та плануванні показників діяльності на основі використання різних видів вартості та різних горизонтів їх визначення [1]. У найбільш загальному вигляді структурна модель аналізу продуктивності підприємства К. Куросави (*K. Kurosawa*) представлена на рисунку 1.

Рис. 1. Модель аналізу продуктивності підприємства К. Куросави (*K. Kurosawa*)

Джерело: сформовано автором на основі [1]

В основу представленої схеми розрахунку автором закладається найбільш стандартний цикл прийняття управлінських рішень – визначення стратегічних цілей діяльності підприємства, розробка системи тактичних і поточних цілей для досягнення стратегічних орієнтирів, а також контроль за виконанням поставлених завдань. К. Куросава (*K. Kurosawa*) ключовим чинником зростання продуктивності праці співробітників у компанії, К. Куросава (*K. Kurosawa*) вважав ефективне використання фонду робочого часу та акцентував увагу на двох основних групах чинників формування продуктивності праці: техніко-технологічних та організаційних. На цій основі, автор запропонував матрицю собівартості продукції на рівні підприємства, яка покладена в основу розробки аналітичних індикаторів аналізу його діяльності та розвитку (рисунк 2).

Додана вартість на підприємстві, відповідно до логіки К. Куросави (*K. Kurosawa*), може мати декілька форм, перехід від однієї до іншої залежить від цілей аналізу. Крім того, додана вартість прив'язана до окремих елементів собівартості продукції, що дозволяє розробити ієрархічну систему факторів впливу. На цій основі автором пропонується визначати декілька рівнів продуктивності, які відрізняються масштабом врахованих факторів.

Вартість матеріалів	Амортизація	Заробітна плата	Чистий прибуток	Вартість користування кредитними ресурсами	Рента	Податки
Загальна додана вартість						
Чиста додана вартість						
Показники продуктивності першого рівня						
Показники продуктивності другого рівня						
Показники продуктивності третього рівня						

Рис. 2. Структура вартості виробленої продукції і видів доданої вартості К. Куросави (*K. Kurosawa*)

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Оригінальний підхід до дослідження ефективності функціонування суб'єктів господарювання на основі різноманітних показників продуктивності запропонований А. Лоуролом (*A. Lourol*), який подібно до К. Куросави (*K. Kurosawa*) виділяє декілька рівнів показників продуктивності, а за аналогією до розробок С. Ейлора (*S. Eylon*), Б. Голда (*B. Gold*), Ю. Сюзана (*U. S'ozan*) намагається включити до сфери управління продуктивністю не тільки фінансові складові. А. Лоурол (*A. Lourol*) вважає, що продуктивність є всезагальним економічним показником, який інтегрує у собі вплив усієї різноманітності факторів і протікання усіх бізнес-процесів. Він стверджує, що цілі організації можуть бути досягнутими за умови, коли ресурси (фонд ресурсів) організації здатні задовольнити її ресурсні потреби. Загальна схема аналізу продуктивності діяльності підприємства та побудови системи аналітичних показників за А. Лоуролом (*A. Lourol*) представлена на рисунку 3 [7].

А. Лоурол (*A. Lourol*) побудував аналіз за п'ятьма напрямками: цілі діяльності, коефіцієнт корисної дії компанії, корпоративна ефективність, співставність результатів, прогресивність тенденцій зміни. Під коефіцієнтом корисної дії підприємства автор розуміє кількісну характеристику того наскільки ефективно продукція, що користується попитом, виробляється з наявних ресурсів підприємства. Розрахунок такої характеристики розкриває зв'язок витрат виробництва з обсягами виготовлення продукції, або зв'язок між рівнем використання ресурсів підприємства та наявними виробничими потужностями.

Рис. 3. Схема аналізу продуктивності підприємства А. Лоурола (*A. Lourol*)

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Варто відзначити, що автором визначаються дещо нестандартні показники продуктивності, які зазвичай розраховують шляхом порівняння обсягів отриманої продукції з чисельністю персоналу, кількістю обладнання чи певним елементом оперативних витрат. У цій же методиці мова йде про продуктивність прибутків і доходів, що повинно пов'язувати обсяг продукції підприємства та розмір його фінансових результатів. Однак, теоретично неоднозначним моментом у цій методиці аналізу продуктивності діяльності підприємства виступає визначення організаційного потенціалу.

Широке розповсюдження при співставленні результатів діяльності та витрат ресурсів отримали індексні методи виміру продуктивності, сутність яких найбільш повно розкривається у рамках багатфакторної моделі Д. Синка (*D. Sink*), що виокремлює наступні етапи управління продуктивністю: вимірювання та оцінювання продуктивності; планування продуктивності на підставі інформації попереднього етапу; контроль та підвищення продуктивності; вимірювання та оцінювання ефективності управлінських рішень, спрямованих на підвищення продуктивності [2, 3].

Згідно моделі Д. Синка (*D. Sink*), управління продуктивністю сприймається як процес, метою якого є досягнення цілей підприємства на основі стратегічного та оперативного планування заходів по підвищенню продуктивності підприємства та контролю за їх реалізацією. Модель дозволяє розраховувати часткові і сукупні статичні коефіцієнти, часткові і сукупні динамічні індекси продуктивності, витрат та прибутковості. Результатом аналізу є визначення абсолютного та відносного впливу динаміки продуктивності (обсягу витрачених ресурсів) і рівня цін на прибутковість підприємства.

О. В. Криворучкіна зазначає, що головними перевагами моделі Д. Синка (*D. Sink*) є наступні: наявність контуру зворотного зв'язку з реалізованими управлінськими рішеннями для можливості модифікації системи виміру; формування погляду на продуктивність як на частину загального процесу управління підприємством; націленість виміру на фінансовий результат діяльності підприємства - отримання прибутку; можливість формування моделі у зворотній послідовності, що дозволяє визначати відповідний рівень прибутковості та продуктивності, на підставі чого розраховувати потребу у кількості та вартості ресурсів, необхідних для їх досягнення; можливість планування продуктивності та її впливу на прибутковість підприємства [8, с. 146-147].

Не зважаючи на певні переваги, запропонована модель має ряд недоліків: планування продуктивності розпочинається з процесу постачання, в той час коли точкою відліку повинно бути дослідження вимог споживачів; управління продуктивністю обмежене рамками виробничого процесу, тобто вимірювання здійснюється для бізнес-процесів перетворення матеріалів у продукцію, в той час як підвищення продуктивності можливе за рахунок вдосконалення інших бізнес-процесів; значним ускладненням використання запропонованої моделі у практиці господарювання сучасних підприємств є велике різноманіття та динаміка обсягів продукції, тобто, її неоднорідність, натомість, традиційна теорія індексів передбачає, що набір товарів, витрат залишається незмінним у часі; використання співвідношення «витрати-випуск» обмежується постійною зміною балансу між прямими, накладними та капітальними витратами, що не враховано у запропонованій моделі розрахунку продуктивності та прибутковості підприємства.

З огляду на вищезазначене, управління продуктивністю підприємства вимагає її аналітичного оцінювання не лише в контексті факторів виробництва (ресурсна складова), а й як: сукупності бізнес-процесів (процесна складова); сукупності напрямів звичайної діяльності (функціональна складова). Основні положення запропонованого підходу до оцінювання продуктивності підприємства полягають у наступному:

- диференціація оцінювання продуктивності крізь призму основних складових (процесної, ресурсної та функціональної) створює передумови для

комплексної діагностики резервів зростання продуктивності за у кожному бізнес-процесі, за рахунок внеску кожного ресурсу за всіма напрямками звичайної діяльності підприємства (операційна, фінансова, інвестиційна);

- сукупна продуктивність основних, допоміжних та обслуговуючих процесів передбачає оцінювання ефективності використання матеріально-технічних, трудових та фінансових ресурсів, є основною складовою операційної діяльності та дозволяє визначити вплив бізнес-процесів на формування її продуктивності;
- основним фактором фінансової та інвестиційної діяльності є капітал, а відтак їх продуктивність оцінюється на підставі обсягів використання фінансових ресурсів; при цьому внесок людського фактору у реалізацію фінансової та інвестиційної діяльності передбачає оцінювання вкладу інтелектуальних ресурсів;
- оскільки інтелектуальні ресурси становлять базу досвіду і знань, тому в сучасних умовах саме вони створюють передумови для зростання продуктивності всіх видів ресурсів, на всіх стадіях бізнес-процесів, за всіма напрямками діяльності; окрім інтелектуальних ресурсів важливого значення набувають інформаційні, інноваційні та організаційні, що в системній єдності з інтелектуальними, набувають статусу пріоритетно стратегічного та об'єктивно цілісного фактора зростання продуктивності підприємства;

- враховуючи проблему оцінювання стратегічних ресурсів компанії внаслідок існування нематеріалізованих форм та значення у забезпеченні позитивного вектору розвитку підприємства, їх продуктивність пропонується вимірювати темпами приросту окремих складових діяльності підприємства.

Висновки і пропозиції. Узагальнення методичного інструментарію оцінювання продуктивності підприємства дозволяє відзначити, що основними їх недоліками є: обмежене коло факторів виробництва, що не охоплює всіх економічних ресурсів, які перетворюючись у товар чи послугу (об'єкт ринкового обміну) трансформуються у фактори виробництва; основна увага акцентується на традиційних (матеріальних) ресурсах, тоді як у сучасних умовах господарювання зростає значення інтелектуального та інформаційного факторів виробництва. Дослідження продуктивності обмежуються в більшості випадків виробничим етапом, в той час коли спектр бізнес-процесів суб'єктів господарювання достатньо широкий, а ефективність їх діяльності залежить не лише від виробничої стадії, а від стадії постачання, збуту продукції тощо, що зумовлює доцільність виокремлення показників продуктивності за основними бізнес-процесами. Розроблення більш адекватних сучасним умовам аналітичних інструментів оцінювання продуктивності підприємства не заперечують багатого накопичено досвіду попередніх наукових шкіл, однак потребують модифікації відповідно до нових умов господарювання в напрямку: виокремлення показників продуктивності за основними бізнес-процесами; розроблення методичних підходів до діагностики продуктивності інтелектуальних, інформаційних та організаційних ресурсів; орієнтації на забезпечення попиту споживачів у якісному аспекті.

Література.

1. Kurosava K. Structural approach to the concept and measuzement of productive / K. Kurosava // Keitei Shishi Economic J. of Nichon Univ. – Vol. 50. - № 2.2. – 1980. – P. 96 – 135.
2. Sink D. S. Planning and Measurement in Your Organization of the Future / D. S. Sink, T.C. Tuttle. – Norcross: Industrial Engineering and Management Press, 1989. – 342 p.
3. Синк Д. С. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение [пер. с англ.] / Д. С. Синк. – М. : Прогресс, 1989. – 528 с.
4. Эйлон С. Система показателей эффективности производства (прикладной анализ) [пер. с англ.] / С. Эйлон, Б. Голд Б., Ю. Сьюзан. – М. : Экономика, 1980. – 250 с.
5. Тищенко А. Н. Экономическая результативность деятельности предприятий: [монография] / А. Н. Тищенко, Н. А. Кизим, Я. В. Догадайло. - Х. : Издательский Дом "ИНЖЭК", 2005. – 169 с.
6. Производительность труда «белых воротничков» [пер. с англ.] / общ. ред. В. В. Зотова. – М.: Прогресс, 1989. – 248 с.
7. Прокопенко И. И. Управление производительностью: практическое руководство [пер. с англ.] / И. И. Прокопенко. – К.: Техника, 1990. – 319 с.
8. Криворучкіна О. В. Сучасні підходи до оцінювання продуктивності підприємства / О. В. Криворучкіна // Стратегія економічного розвитку України: зб. наук. праць. – 2012. - № 31. – С. 145 – 154.

References.

1. Kurosava, K. (1980), "Structural approach to the concept and measuzement of productive", *Keitei Shishi Economic J. of Nichon Univ*, vol. 50, № 2.2, pp. 96 – 135.
2. Sink, D.S. and Tuttle, T.C. (1989), *Planning and Measurement in Your Organization of the Future*. Norcross, Industrial Engineering and Management Press, London, UK.
3. Sink, D.S. (1989), *Upravlenie proizvoditel'nostyu: planirovanie, izmerenie i otsenka, kontrol i povыshenie*, [Performance management: planning, measurement and evaluation, control and improvement], Progress, Moskva, Russia.
4. Eylon, S. Gold, B. and Syuzan, Yu. (1980), *Sistema pokazateley effektivnosti proizvodstva (prikladnoy analiz)*, [The system of indicators of production efficiency (applied analysis)], Ekonomika, Moskva, Russia.
5. Tischenko, A.N. Kizim, N.A. and Dogadaylo Ya.V. (2005), *Ekonomicheskaya rezultativnost deyatel'nosti predpriyatiy*, [The economic success of enterprises], Izdatelskiy Dom «INZhEK», Moskva, Russia.
6. Zotov, V.V. (1989), *Proizvoditel'nost truda «belyih vorotnichkov»*, [Productivity of white-collar workers], Progress, Moskva, Russia.
7. Prokopenko, I.I. (1990), *Upravlenie proizvoditel'nostyu: prakticheskoe rukovodstvo*, [Performance management: a practical guide], Tehnika, Kiev. Ukraine.
8. Krivoruchkina, O.V. (2012), "Modern approaches to evaluating the performance of the enterprise", *Strategiya ekonomichnogo rozvytku*, vol.31, pp.145 – 154.

Стаття надійшла до редакції 03.11.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"